מפניני הפרשה - מאמר

"הולך בתום, ילך בטח!"

ה"תורה" נקראת "תורה" מלשון הוראה, ספר הדרכה, ולקחיה נצחיים ותקפים לכל אדם בכל דור. אם כן יש לשאול - מה הביא את ה"ערב רב" לעשות את העגל, ומה גרם לרבבות אלפי ישראל שלא מחו בהם?

עד כדי כך שאמרו חז"ל במסכת סנהדרין דף קב. "**אמר רבי יצחק: אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון, שנאמר וביום פקדי ופקדתי עלהם חטאתם**".

מה הביאם לכך?! כתוב בתורה: "ויראו העם כי בושש משה לרדת מן ההר".

פירש רש"י: "**כשעלה משה להר אמר להם שלפוף ארבעים יום הוא בא, כתוך שש שעות. כסבורים הם, שאותו יום שעלה משה מן המניין הוא. והוא אמר שלמים, ארבעים יום ולילו עימו ויום עלייתו אין לילו עימו, ואינו מן המניין**".

אם כן, למעשה – ההיתה פה טעות בחישוב, והעגל תוצאה של הנחה שגויה.

עמוק יותר: היה לטעות זו בסיס, שהרי בעל ה"הפלאה" חידש שעד מתן תורה הלך הלילה אחר היום, שנאמר: "**יום ולילה לא ישבותו**", קודם היום ואחריו הלילה. עד שאמר הקב"ה למשה "**מערב עד ערב תשבתו שבתכם**", ומאז מתחילה עבורנו היממה מהלילה.

אם כן, כולם היו רגילים לחשב את היממה מעלות השחר. וכל עליותיו של משה להר בהשכמה היו. ולפיך הבינו לשיטתם ולהרגלם שיום העלייה להר ממניין ארבעים הימים הוא, שהרי יממה מושלמת לפניהם: יום, והלילה שאחריו. ולא השכילו להבין שניתנה תורה ונתחדשה הלכה, שהיממה מתחילה מהערב, ויום זה קטוע הוא, ואינו מכלל ארבעים היממות.

משלמו ארבעים היממות לפי חשבונם תהו וטעו, נבוכו ונחרדו, איבדו עשתונות ועשו את העגל...ומשירד משה מן ההר והבחיר להם טעותם, כבר היה מאוחר מדי: הלוחות נשברו, העדיים הוסרו, הגזירה נגזרה, חזרו מלאך המוות והיצר הרע ושעבוד המלכויות...ומה בא כל זה ללמד?

לפעמים יש לאדם קושיא, והוא בטוח שהקושיא מוצקה – אז נאמר לו: עצור, אל תעשה מעשה! לא הכל אתה יודע, לא הכל אתה מבין. הרמב"ם, רשב"י, ומשה רבינו היו חכמים ממך - הם ידעו גם את קושיתך ואת תירוצה.

אז תתאזר בסבלנות, ותמשיך לחפש תשובה - ה"בן איש חי" מספר, שרבי חיים ויטאל זצ"ל הסתמך – לפני כארבע מאות שנה – על הכתוב בספר איוב כח' כה': "**לעשות לרוח משקל**", וכתב שיש משקל לאוויר.

לעגו לו חוקרי האומות, ואמרו: "**הלא הדברים סותרים את ההיגיון! הרי החלל מלא אויר, ואילו היה לו משקל הן היינו כורעים תחת המעמסה!**"

אין מה לומר, טיעון הגיוני ומשכנע. מה ענו להם תלמידיו? אמרו: השאלה שאלה, ואין לנו תשובה. אבל הפסוק פסוק, והוא אמת לאמיתה! יכולים אנו לשער כיצד התקבלה כזו תשובה. אבל הנה עברו דורות, והמדע גילה שאכן יש לאוויר משקל. ולא עוד, אלא שאויר חם קל מהאוויר הקר, והמימן קל מהחמצן, וכך המציאו את הכדור הפורח. ומה בעניין הקושיה הנחרצת?! עכשיו נהיו המדענים חכמים, והם לועגים למקשים: איזו טענה היא, הרי למים ודאי יש משקל, ואין הוא מעיק על הדגים הרגילים לו ומסתגלים אליו...כמה פשוט! כך התפוגגה הקושיה, והוכחה אמיתותו של פסוק! וזה הלקח עבורנו: לדעת כי משה אמת ותורתו אמת, ולכל שאלה יש תשובה, ואנו בתומנו נלך, והולך בתום ילך בטח. אשרי תמימי דרך, ההולכים בתורת ה'!

בין אדם לחבירו

אם רואה אדם את חבירו שהוא עצוב מפני דלותו, או מפני איזה צרה אחרת חלילה ואינו יכול לעזור לו, מצווה על כל פנים לדבר על לבו ולהפיג ממנו את דאגתו וזה נכלל בגמילת חסד.

בכמה מקומות במקורותינו כתוב, שאפילו אם אדם הוא דל ואין ידו משגת לעסוק בגמילות חסד כספית, יוכל להשיג מידה זאת בלא כסף ובלא מחיר, ע"י שידבר על לב העני ויהיו בדברי נחת וחיזוק, וינחמנו ממעשיו ומעיצבון ידיו ויכבדהו, ושכרו גדול מאד שמזומן עבור מצווה זו לחיי העולם הבא.

שואל ומשיב

שאלה: מהם גידרי החמץ שאסרה התורה לאוכלם ולקיימם בפסח?

תשובה: חמץ שאסרה התורה בפסח הוא אחד מחמשת מיני דגן שנגעו במים עד שהחמיצו. והם: חיטה, שעורה, שבולת שועל, שיפון וכוסמין. ואלו המינים שעושים מהם לחם שהוא מאכלו החשוב של האדם, ועל אכילתו תיקנו חכמים ברכה מיוחדת – "המוציא לחם מן הארץ", ואחר אכילתו נצטוונו מהתורה לברך ברכת המזון. כדי שהלחם יהיה טעים וקל לעיכול מחמיצים את בצקו וגורמים לתפיחתו. ישנם שני סוגי חימוץ: חמץ ושאור, ושניהם נעשים על ידי עירוב מים וקמח. החמץ הרווח הוא החימוץ שמחמיצים את העיסות כדי לאפות מהן לחם ועוגות. ההחמצה נעשית על ידי השהיית הבצק בלא תנועה, וכשרוצים להשביח ולהאיץ את ההחמצה מערבים בבצק שאור. שאור (בעין שמרים) הוא הסוג השני של חמץ, והוא נוצר על ידי השארת החמץ זמן רב, כדי שיוסיף לתסום ולהחמיץ עד שטעמו נעשה חמוץ מאוד ואינו ראוי לאכילת אדם. תפקידו של השאור לזרז ולהשביח את תהליך ההחמצה של סוגי הבצק השונים לצורך לחמים ועוגות. כלומר, חמץ נועד לאכילה, ואילו שאור לסייע בהכנת מאכלי חמץ. את שניהם אסרה התורה, ודינם שווה, שהמשהה ברשותו בפסח כזית מהם עובר בבל יראה ובל ימצא.

אבל אם יערבו קמח מחמשת מיני דגן במים וילושו אותם במהירות ומיד יכניסום לתנור, הבצק לא יספיק להחמיץ, וזוהי המצה שמצווה לאוכלה בליל ראשון של פסח זכר ליציאת מצרים, שנאמר (שמות יב, לד): "וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת בְּצֵקוֹ טֶרֶם יֶחְמָץ". נמצא שאותם המינים שעלולים להחמיץ, דווקא הם המינים שמהם עושים מצת מצווה.

אורז ודוחן, אף שהם דומים לחמשת מיני דגן, וגם הם תופחים, אין נעשית בהם פעולת חימוץ שלימה כפי שנעשית בחמשת מיני דגן, ולכן אין בהם איסור חמץ, ואם עשה מהם מצה, אין מקיימים בה מצווה בפסח. יש לשים לב: כוסמין הוא אחד מחמשת מיני דגן, ואילו כוסמת היא מין קטניות (גרעצ'קע), ולאוכלי קטניות מותר לאוכלו בפסח, וגם לנוהגים שלא לאכול קטניות, לחולים מותר ויש לשים לב שיש שמחליפים את שמותיהם, וקוראים לדגן כוסמת.

מפניני הפרשה - רעיון

מנוחת עראי או מנוחת מרגוע

על הפסוק בפרשתנו בו אומר הקב"ה למשה רבנו: "**והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו**" (פרק לג' כג') דורשת הגמרא במסכת דף ז. "**אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין**". ושם בדף ו. מבואר מה כתוב בתפילין של הקב"ה: "**אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? אמר ליה: ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ**". (דברי הימים א' יז')

והשאלות העולות הן: למה הכוונה באמירה זו שלקב"ה יש תפילין? ועוד מדוע דווקא עם ישראל כתוב בתפילין של הקב"ה, ולא כתוב בהם לדוגמא את בריאת העולם או שמות המלאכים? נראה לומר שפשוט הוא שבפועל אין לקב"ה תפילין גשמיות, אלא כוונת חז"ל לומר, שאת הקב"ה לא ניתן לראות, והדרך היחידה בה ניתן להרגישו הוא דרך גילויו בעולם, ואת גילוי הקב"ה בעולם ניתן להכיר, דרך הקשר שבין של הקב"ה כלפי עם ישראל עלי אדמות.

זהו קשר התפילין שבכיכול הראה הקב"ה למשה, כלומר את מציאות הקשר האלוקי עם העולם המתבטא בעיקר אצל עם ישראל. אם כן, כך נסביר את הפסוק הנ"ל: "וראית את אחורי ופני לא יראו": אמר לו הקב"ה למשה – דע לך שאי אפשר לראות את המציאות האלוקית, אלא רק מתוך הפעולות של הקב"ה בעולם, וזאת דרך הקשר המיוחד שיש לו עם עמו ישראל, שזהו כביכול ה"אחורי", אשר בעזרתו אפשר להכיר בגילוי המציאות האלוקית בעולם.

הסבר נוסף לפסוק הוא, שהקשר של הקב"ה עם עמו ישראל, לעיתים גלוי כמו בנסי מצרים, ולעתים נסתר, כמו בימי מרדכי ואסתר, אך גם כיסוי הוא גילוי שם ה': "אסתר מן התורה מנין? 'ואנכי אסתר אסתיר' (דברים לא, יח)"

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

שמואל ברוך בן שרינה ז"ל — רס"ר גלעד בן ושרית אלמליח הי"ד

ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה — אהרון בן דרין דריין ז"ל

גבריאל בן שרה ברסימנטוב ז"ל — שמואל ניסן בן שרה זדה ז"ל

שלמה בן מרסל מנצור הי"ד — הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רחל בת סוליקא דנינו ע"ה — אסתר (איבון) בת שמחה כהן ע"ה

אורנה בת מרים פריגל ז"ל — ג'ול בת זהרה עוזן ז"ל

דליה בת מרים רובין ז"ל — פורטונה ברוך בת חנה ז"ל

איזה בת סעדה נחמיאס ז"ל — רחל בת אסתר אזגורי ז"ל

בס"ד יד' לחודש אדר ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גליון מספר 23
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת כי תשא
מפטירים

במלכים א' יח'. תימנים ואשכנזים: מתחילים בפסוק א': "וַיְהִי יָמִים" רַבִּים" ספרדים מתחילים פסוק ב': "וַיִּשְׁלַח אַחְאָב"

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת: 17:29
יציאת השבת: 18:27
זמן רבנו תם: 19:02

מהלכות פסח – מהלכות בדיקת חמץ עפ"י שו"ע ופוסקים אחרונים

בדיקת חמץ - הקדמה

אכילת חמץ בשבעת ימי הפסח, אסורה, שנאמר בתורה: "**כל מחמצת לא תאכלו**". בנוסף נאמר: "**תשביתו שאור מבתיכם**" וכן - "**לא יראה לך**". מכאן שמצוות השבתת החמץ כוללת גם מצוות עשה וגם מצוות לא תעשה.

אומנם מדין תורה אפילו בחמץ שאדם יודע את מקום הימצאו, מספיק שיבטלו בלבו ויחשוב כאילו הוא עפר, או שיפקיר אותו בפני שלושה בני אדם. אולם חז"ל תיקנו כי בתחילת ליל יד' בניסן יש לבדוק את החמץ לאור הנר, ולבדוק בחורים ובסדקים ובכל מקום שיש סיכוי שיהיה שם חמץ. תקנת חכמים נבעה מהסיבות הבאות:

- החמץ מצוי כל השנה והאדם רגיל אליו, ויכול לבוא לידי מכשול.
- התורה אסרה את החמץ אפילו בבל יראה, לכן גם חכמים החמירו.

בבדיקת חמץ וביעורו, האדם יגע וטורח על מנת לאתר ולשרוף את הלחם ואת העוגות, אשר ליבו חומדם, וזאת כדי לעשות רצון ה', פעולה המעוררת סנגוריה גדולה על עם ישראל.

לפני הבדיקה

א. לפני ליל יד' בניסן יש לנקות את הבית ומקום העבודה, את מקומות האחסון בבית, החצרות, המכונית, המקרר, כיסי הבגדים, ספרי לימוד, תיקי בית הספר וכו'. בפרט יש לדקדק בניקוי המטבח בו מצוי החמץ.

ב. יש לנקות היטב את המידורים לברכת המזון, הזמירונים שמשתמשים בהם לשירה ופיוטים בשבתות וימים טובים, מפני שמצוי בהם פירורי לחם ובדומה, ויש לחוש שבליל הסדר יפלו מהם לתוך המאכלים ואנשים יכשלו באכילת חמץ בפסח, וטוב ונכון להשתמש במיוחדים לפסח.

ג. בדיקת החמץ צריכה לכתחילה להתבצע מיד בתחילת הלילה, אחרי תפילת ערבית. לכן תיקנו חכמים לא להתחיל בפעולה שניתן להמשיך בה ולעכב את זמן הבדיקה, כגון אכילה, מלאכה, לימוד תורה ועוד, החל מחצי שעה לפני זמן הבדיקה. עם כל זאת מותר לאכול מאכלים קלים, כגון פירות, ירקות שתייה ופת או עוגיות פחות מ "כביצה".

ד. לפני הבדיקה יש להניח את החמץ שמשאירים לאכילה או למכירה במקום שמור היטב. גם את החמץ שמוצאים בבדיקה וצריך לשרפו למחר, יש להניח במקום שמור שלא יאבד.

זמן הבדיקה

ה. זמן הבדיקה הוא ליל יד' בניסן מצאת הכוכבים ולדעת הראב"ד סמוך לצאת הכוכבים, זאת מהסיבות הבאות:

- אור הנר יפה לבדיקה.
- הלילה הוא הזמן המתאים ביותר מפני שבני הבית מצויים.

ו. זמן הבדיקה נמשך כל הלילה. מי שלא בדק בלילה, בדיעבד בודק ביום יד' לפני סוף זמן איסור ההנאה מחמץ מדרבנן, ללא ברכה. מי שבדק לפני ליל יד' חייב לחזור ולבדוק בליל יד' בניסן, אלא אם סגר את המקום ובטוח שלא נכנס חמץ.

מקומות הבדיקה

ז. צריך לבדוק בכל חדרי הבית בחורים ובסדקים, לרבות מרפסות, חדרי מדרגות, וגינות, במכונית ובכל מקום שמשתמשים בו בחמץ.

ח. בבית יש להקפיד על הבדיקה במיוחד במקומות שרגילים להצניע שם חמץ כגון: מזנון, מקרר, ארונות מטבח, ובבית בו יש ילדים גם מתחת למיטות וארונות ובדומה. כמו כן יש לבדוק גם את התיקים של בני הבית ובפרט תיקי הילדים ואת הכיסים שבבגדים ובפרט בבגדי הילדים, מפני שלפעמים שמים בהם עוגות וממתקים ובדומה.

ט. למי שקשה לבדוק בעצמו את כל המקומות, יכול להסתייע בבני ביתו, חברים ובדומה, אשר יחד יחלקו את מלאכת הבדיקה. הם יעמדו לידו בשעה שמברך, ואז יתפזרו לבדוק כל אחד במקומו, על סמך ברכתו.

י. בית הכנסת, בית מדרש ובדומה צריכים בדיקה, אפילו שמנקים אותם לפני כן. אין מברכים על בדיקתם, וטוב לעשותה מיד אחרי בדיקת הבית, שאז היא נפטרת בברכה שמברכים על הבדיקה בבית.

במה בודקים וברכת הבדיקה

יא. בתלמוד ובפוסקים הובא שבודקים לאור הנר, רצוי נר שעווה או נר פרפין, אבל אין בודקים לאור נר אבוקה, נר חלב, שמן, שומן וכדומה.

יב. מותר ורצוי לבדוק לאור פנס כיס אשר אפשר להכניסו לחורים וסדקים, ולברך על הבדיקה. כדי לשמר את מנהג אבותינו, יש נוהגים להתחיל לבדוק עם נר שעווה או פרפין ולהשלים את הבדיקה עם פנס חשמלי.

יג. מיד אחרי הברכה, מתחילים לבדוק בלי הפסק דיבור או פעולה שלא קשורה לבדיקה. בברכה אחת אפשר לבדוק כמה בתים, אפילו רחוקים זה מזה. מי שהפסיק בדיבור לא בעניין הבדיקה לפני שהתחיל לבדוק – יאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" ויחזור ויברך. אם התחיל לבדוק, לא יחזור ויברך, וכן אם הפסיק בעניין הבדיקה, אפילו לפני שהתחיל לבדוק, לכתחילה גם את זה אין לדבר אלא אחר שבדק מעט.

מנהגים בעניין הבדיקה

יד. עפ"י האר"י הקדוש, טוב לקחת לפני הבדיקה עשרה פתיתי לחם כל אחד פחות מ"כזית", עטופים נייר, ולפזר אותם בבית. אולם אין להסתפק בלקיטתם בלבד, אלא יש לחפש היטב אחר החמץ. אולם מי שרק מקבץ פתיתים אלו לא קיים מצות בדיקה וכמעט בירך ברכה לבטלה. אם לא מצא יבטל אותו בפרוש בשמבטל את החמץ.

פינת העורך

לגבי תרומת "מחצית השקל" נאמר בפרשתנו: "**העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט**..." (פרק ל', טו') לפי פשט הדברים הפסוק מתייחס למחצית השקל בכסף ממש, שנתרם למשכן.

אולם ה"בן איש חי" כתב רמז יפה: העשיר במצוות ומעשים טובים, לא יתגאה בהם, כי במה נחשבים מעשיו לעומת גדלות הבורא! והדל במצוות לא יפול לדיכאון, כי גם זה מתחבולות היצר, אלא יתאזר בשמחה וישאף להתעלות!!

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר בנימין דוד גבריאלוב הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר אלישע אריה הרשקוביץ הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

להוציא ידי חובה בברכה ראשונה ואחרונה

מקור בתלמוד

במשנה במסכת ברכות דף מב. מובא לגבי מספר אנשים שאוכלים יחד כך:

"היו יושבין - כל אחד מברך לעצמו, הסבו - אחד מברך לכולן".

פירש רש"י ש"יושבים" הכוונה בלי היסבה, והסיבה לכך שכל אחד ואחד מברך לעצמו היא – מפני שסעודה בלי היסבה אין בה קביעות.

בגמרא שם בדף מג. מובאת שני נוסחאות לגבי מחלוקת בין רב לרבי יוחנן בעניין זה: **"הסבו - אחד מברך. אמר רב: לא שנו אלא פת דבעי הסבה, אבל יין לא בעי הסבה. ורבי יוחנן אמר: אפילו יין נמי בעי הסבה. איכא דאמרי, אמר רב: לא שנו אלא פת - דמהניא ליה הסבה, אבל יין - לא מהניא ליה הסבה. ורבי יוחנן אמר: אפילו יין נמי מהניא ליה הסבה..."**

לפני נוסחה א' יוצא שלדעת רב רק באכילת לחם, צריך קביעות יחד, כדי שאחד יברך ובברכתו יוציא ידי חובה את מי שאוכלים איתו מברכה, אבל בשתיית יין ביחד, אחד יכול לברך ולהוציא ידי חובה את האחרים שאיתו מברכה, גם בלי שקבעו לשתות יחד. ולדעת רבי יוחנן גם בשתיית יין, צריך קביעות יחד כדי שאחד יברך, ובברכתו יוציא ידי חובה את מי ששותים איתו. לגבי אכילה או שתיה של שאר מאכלים או משקים, לדעת שניהם אחד יברך, ובברכתו יוציא ידי חובה את האוכלים איתו מברכה גם בלי קביעות, כמו היסבה, אבל נראה פשוט שצריך שיתוף אחר של אכילה או שתיה יחד, כגון שקבעו ביניהם לשבת לאכול או לשתות יחד.

לפני נוסחה ב' יוצא שלדעת רב רק באכילת לחם, תועיל קביעות יחד כדי שאחד יברך, ובברכתו יוציא ידי חובה את מי שאוכלים איתו מברכה, אבל בשתיית יין גם קביעות לשתות ביחד, לא מועילה כדי שאחד יברך ויוציא ידי חובה את מי שאוכלים איתו מברכה. ולדעת רבי יוחנן קביעות יחד מועילה גם בשתיית יין, כדי שאחד יברך, ובברכתו יוציא ידי חובה את מי ששותים איתו. ולגבי אכילה או שתיה של שאר מאכלים או משקים, לדעת שניהם אפילו אם קבעו לאכול יחד, אחד שמברך, לא מוציא ידי חובה את מי שאוכלים או שותים איתו מברכה.

בבית יוסף בסימן ריג' וגם בסימן קעד' כתב שדעת רוב הפוסקים היא שלהלכה פוסקים כנוסחה הראשונה.

אם כן המסקנה ממקורות אלו היא ששני אנשים או יותר שבאים לאכול יחד לחם, או לשתות יחד יין, מכיוון שקבעו עצמם לאכול או לשתות יחד, טוב שאחד יברך 'המוציא' או "הגפן" ויפטור את מי שאוכלים או שותים איתו. ונראה לומר, שהסיבה לכך משום שברכה הנאמרת עבור שני אנשים או יותר חשובה יותר, ויש בה ביטוי גדול יותר של הודאה לה', שברוב עם הדרת מלך. ובפועל כך נוהגים בסעודות שבת, שהואיל והתאספו לאכול יחד, גדול הבית מברך 'המוציא' עבור כולם.

מסקנה נוספת היא שלגבי אכילת שאר דברי מאכל או שתיית שאר משקים, אם האנשים לא קבעו את עצמם כלל לאכול ביחד, לכל הדעות נכון שכל אחד יברך לעצמו. אבל אם ישבו לאכול יחד, מוטב שאחד יברך בקול, ובברכתו יוציא ידי חובה את חבריו האוכלים איתו מברכה.

תוספות

בתוספות במסכת ברכות דף מב. בד"ה "הסבו אחד מברך לכולם" כתבו שהצורך בהיסבה הוא דווקא לתקופת התלמוד שאז נהגו לאכול יחד בהיסבה, אבל כיום ישיבה סביב שולחן היא כהיסבה: **"...דדווקא לדידהו שהיו אוכלים בהסבה היו צריכים הסבה אלא ישיבה שלנו הוי קביעות לנו כהסבה דידהו שהם היו רגילים כל אחד להסב על מיטתו ועל שלחנו אבל עכשיו כולנו אוכלים על שולחן אחד וכשאנו אוכלין יחד היינו קביעותינו..."** וכן כתב הרא"ש בברכות פרק ו' סימן לג: **"והאידנא שאין אנו רגילין בהסיבה ישיבה שלנו הוי קביעות כהסיבה דידהו..."**

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק א' הלכה יב' פסק להלכה כנוסחה הראשונה שבגמרא וכדעת רבי יוחנן, ומהשגתו של הראב"ד נראה שפוסק להלכה כנוסחה השניה ורבי יוחנן.

"רבים שנתועדו לאכול פת או לשתות יין ובירך אחד מהן וענו כולם אמן הרי אלו מותרין לאכול ולשתות.

אבל אם לא נתכוונו לאכול כאחד אלא זה בא מעצמו וזה בא מעצמו אף על פי שהן אוכלין מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו.

במה דברים אמורים בפת ויין בלבד אבל שאר אוכלים ומשקין אינן צריכין הסיבה אלא אם בירך אחד מהן וענו כולן אמן הרי אלו אוכלים ושותין, ואף על פי שלא נתכוונו להסב כאחד".

השגת הראב"ד

הראב"ד השיג על פסיקת הרמב"ם שפסק להלכה כנוסחה הראשונה שבגמרא, לדעתו יש לפסוק להלכה כפי הנוסחה השניה ודעת רבי יוחנן.

"...השגת הראב"ד רבים שנתוועדו כו' עד להסב כאחד. כתב הראב"ד ז"ל א"א - תמיה אני למה הניח איכא דאמרי דמשמע לרבי יוחנן פת ויין מהניא לה הסיבה אבל שאר מילי לא מהניא להו הסיבה וכל חד מברך לנפשיה והוא חומרא עכ"ל".

פסיקת הטור

הטור בסימן ריג' פסק להלכה כנוסחה הראשונה וכדעת רבי יוחנן. כמו כן פסק להלכה כדעת התוספות והרא"ש הנ"ל שכיום ישיבה ביחד נחשבת קביעות, כמו היסבה בימיהם.

מפסיקתו יוצא לכאורה שלגבי שאר דברים אחד יכול לברך ולהוציא האחרים שאיתו, אפילו אם לא ישבו לאכול יחד.

"על כל הפירות ושאר דברים חוץ מפת או יין אם היו האוכלים שנים או רבים, אחד פוטר את חבירו אפילו בלא היסיבה דדוקא פת ויין בעו היסיבה משום דחשיבי, ולדידן סגי בישיבה כמו בהסיבה לדידהו אבל כל שאר דברים לא בעו היסיבה.

וכתב בספר המצות אם בני אדם ישבו או היסיבו עתה על היין כל אחד צריך לברך שאין אנו רגילין לקבוע עצמינו כבימיהם ונראה לומר שאין חילוק בין האידנא למעיקרא".

בית יוסף

אבל בבית יוסף בסימן ריג' כתב שגם לדעת הטור לגבי אכילת שאר מיני מאכלים ומשקים, צריך גילוי דעת של שיתוף באכילה, כגון ישיבה יחד, שיהווה הוכחה שהאחרים האוכלים מתכוונים לצאת ידי חובה בברכה שאחד מברך.

"...אבל בשאר דברים דלא בעו קביעות ישיבה נמי לא בעו, אלא שבסוף סימן קע"ד כתוב בקצת ספרי רבינו ושאר כל הדברים אפילו לדידהו אחד פוטר את חבירו בישיבה לחוד, דמשמע דישיבה מיהא בעי ולפי אותם נוסחאות יש לומר אף על גב דשאר דברים לא בעו קביעות הא מיהא צריך הוכחה שהאחרים מכוונים לצאת בברכת זה והוכחה זו היא על ידי שיושבים יחד...

וכן כתב רבינו ירוחם (נט"ז ח"ג קמד:) וזה לשונו ודוקא כשקבעו על הפירות אז אחד מברך לכולם לפניהם, אבל כשלא קבעו כל אחד מברך לעצמו כדאמרינן בפרק כיצד מברכין ישבו כל אחד מברך לעצמו הסיבו אחד מברך לכולם דווקא ביין הוא דאמר רבי יוחנן דבעי הסיבה, אבל בפירות מודה דלא בעי הסיבה פירוש ואחד מברך לכולם אבל קביעות בעי.

ולפי זה לדידן אין חילוק בין פת ויין לשאר דברים דבישיבה אפילו פת ויין אחד מברך לכולם ושלא בישיבה בשאר דברים נמי כל אחד מברך לעצמו.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

תהלים פרק ג' פסוק א': **"למנצח בנגינות מזמור לדוד"** - ביאר מלבי"ם, שאת מזמור זה תיקן דוד המלך ע"ה בשלושת שנות הרעב שהיו בימי דוד המלך – ליצני הדור אמרו שזה היה עונש על חטאו – אולם כששאל דוד המלך בה' נאמר לו שזה היה עונש על מעשה שאול שפגע בגבעונים: **"למנצח, מזמור זה תקן בעת שהיה רעב בימי דוד שלש שנים, ולצני הדור אמרו שהוא בעבור חטא דוד, ודוד שאל אז בה' ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר הרג את הגבעונים, ופייסו את הגבעונים וירד הגשם, ואז הקריב** (דוד המלך) **זבחי צדק, רצונו לומר זבחי תודה בעבור שנתברר צדקו שלא היה הרעב בעבור חטאו, ומזמור זה נחלק לג' חלקים המצויינים במלת סלה".**

חלק א' - פסוק ב': **"בקראי ענני אלוקי צדקי בצר הרחבת לי חנני ושמע תפלתי"** – מבאר מלבי"ם: שבפסוק זה מבקש דוד מהקב"ה שיענה לתפילתו משלוש סיבות: **"בקראי אומר עת אקרא בתפלה ענני מפני שלשה דברים, סיבה א' - מצד שאתה אלהי צדקי, מצד שאתה יודע צדקתי ומעשי הטובים. סיבה ב' - מצד הרחמים ומצד שאתה רגיל תמיד לענות בעת צרה, וז"ש הלא תמיד בצר הרחבת לי. סיבה ג' - מצד החנינה ומתנת חנם, כמ"ש וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו כדאי, וזה שאמר חנני ושמע תפלתי".**

פסוק ג' מסיים את חלק א': **"בני איש עד מה כבודי לכלמה תאהבון ריק תבקשו כזב סלה".** מבאר מלבי"ם: שאחרי ההקדמה בפנייתו לקב"ה מסב דוד המלך פניו אל ליצני הדור, שמעמידים עצמם כצדיקים, אבל למעשה דרכם הפוכה מדרכי ה' בתורה הקדושה, שהרי הם מכלימים וממציאים עלילות שקר דבר המתועב בעיני ה': **"בני איש אחרי הקדמה הזאת מסב פניו אל לצני הדור שאמרו שהיה הרעב בעבור חטאו, אומר אתם בני איש. דרככם הפוך מדרכי ה', ראו עד מה כבודי לכלימה, עד כמה השתדלו להכלים כבודי, תאהבון ריק, תבקשו כזב ר"ל או שתאהבו להכלים אותי ע"י דבר ריק שאין בו ממש ותעשו ממנו דבר גדול להגדיל עלי עקב, או אם גם דבר ריק לא תמצאו תבקשו ותמציאו דבר כזב ועלילת שקר".**

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית. בתחילת הפרק מזהיר האב את בנו להתרחק מחברה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות להרע בדרכי פיתוי שונים. מפני שכך הם אורחות הרשעים ללכוד את הנפתה כיונה פותה להילכד ברשתו.

מפסוק כ' האב מתחיל ללמוד את בנו הקטן את חוקי החכמה, ושדרכה של החכמה להתגלות לאט לאט ותוסיף להתגלות מדרגה אחר מדרגה.

שלמה המלך מחשב בזה ארבע מדרגות, מלמטה למעלה, שתחילה "בחוץ תרנה" - חוץ הוא מקום מאחורי הבתים שם נמצאים רק עוללים ובני החצר, ואחר כך "ברחובות תיתן קולה" רחוב הוא המקום לפני הבתים בו נמצאים גדולים שכרים באותו רחוב.

בפסוק כא' – **"בראש המיות תקרא בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר"** מבאר מלבי"ם ששלמה המלך ממשיך עם דרגות החוכמה. הדרגה הבאה "בראש הומיות" שהוא מקום השוק שם מתקבצים כל בני העיר למסחר, ואז הקריאה היא יותר מנתינת קול, כלומר שאז יעמוד נביא או הדורש לפני המונים רבים: **"בראש הומיות תקרא, תתגלה במקום השוק שם מתקבצים כל בני העיר למסחר, ואז תקרא, שהקריאה הוא יותר מנתינת קול, שהקורא יכוין לאנשים שיקרא עליהם, מה שאין כן הנתינת קול הוא אל הכולל, ורצה לומר שאז יעמוד נביא או הדורש לפני המונים רבים".**

הדרגה הרביעית ואחרונה היא ב"פתחי שערים" שבעיר, שם יושבים שופטים וזקנים, ושם תאמר ותתגלה החוכמה עד שאור החכמה יתבקע כאור נוגה: **"ואח"כ בפתחי שערים (אשר) בעיר אמריה תאמר, ששם יושבים השופטים והזקנים, ושם תאמר אמריה ותגלה חכמתה לזקני שער, עד שאור החכמה יתבקע כאור נוגה מוסיף והולך ואור עד נכון היום, והיא אומרת.**

בפסוק כב': **עד מתי פתים תאהבו פתי ולצים לצון חמדו להם וכסילים ישנאו דעת".** מבאר מלבי"ם ששלמה המלך תמה על הפתיים שדבקים בסיכלות: **"עד מתי פתים תאהבו פתי, הפתי יפותה אל דרך הסכלות מבלי דעת, ועל זה אמר עד מתי תאהבו להיות נפתה באין דעת..."**

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מי המתין למשה בתחתית ההר עד שחזר?

א. אהרון וחור. ב. חור ושבעים זקני ישראל.

ג. יהושע בן נון משרתו. ד. שנים עשר נשיאי השבטים.

3. מה עשה משה עם עגל הזהב שעשה העם?

א. שרף באש וטחן אותו לאבקה. ב. שמר אותו לזיכרון.

ג. זרה במים והשקה את בני ישראל. ד. תשובות א' וג' נכונות.

4. מה ההבדל בין הלוחות הראשונים ללוחות השניים?

א. הראשונים מעץ והשניים מאבן. ב. הראשונים מאבן והשניים מעץ.

ג. הראשונים עשה אלוקים והשניים משה רבנו. ד. אין הבדל ביניהם.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ד' עד ח'

7. "וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת..." (פרק כח') ממי יקחו?

א. ישירות מן הציבור. ב. מאלעזר בן אהרון הכהן.

ג. מבצלאל ואחיסמך שהופקדו על מלאכת המשכן. ד. ממשה רבנו.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. כאשר ממנים כהן גדול אחר, את מי ממנים במקומו? (פרק כט')

א. את מי שמחליט המלך. ב. את מי שמחליט הנביא שבאותו דור.

ג. אם יש לו בן ממנים את בנו. ד. כל כהן אחר שיזכה במכרז.

7. "אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (פרק כח') למה הכוונה 'משפט בני ישראל'?

א. להחלטות לעשות דבר או לא. ב. לכפרה על עיוותי הדין במשפט.

ג. להזכרת צורכיהם של ישראל לפני ה'. ד. תשובות א' וב' נכונות.

8. למה הכוונה: "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה..." (פרק ל')?

א. לקטורת של נדבה. ב. להקטרת קטורת על ידי זר שאינו כהן.

ג. לקטורת שאינה כמתכונתה. ד. להקטרת קומצי המנחות.

שאלה עפ"י פירוש האיבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

8. "...ממולח טהור קודש..." (פרק ל') למה הכוונה - ממולח?

א. להוסיף למיני הבשמים מלח. ב. לוודא כי לא מוסיפים לבשמים מלח.

ג. מעורבב היטב. ד. לא מעורבב כלל.

ברכות וה ודעות

יסוד במצוות הצדקה – עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת – מוצע להעביר "קמחא דפסחא" – באמצעות עמותה המקומית "דעת צדקות" התומכת במשפחות נזקקות עמלי תורה - הרב שמעון בוחניק: 050-2339941

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי לקיום לימוד תורה משמעותי על ידי בעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941